

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію Грабар Наталі Григорівни
«Феномен спілкування в бібліотечній сфері»

кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента кафедри культурних універсалій,
Харківського національного технічного університету сільського господарства
імені Петра Василенка

Рецензована монографія Н.Г. Грабар «Феномен спілкування в бібліотечній сфері» обсягом 280 с. присвячена дослідженню важливої і актуальної теми – спілкування в бібліотечній сфері.

Основні положення монографії викладені в п'яти розділах, перший із яких присвячено обґрунтуванню спілкування в теоретичному аспекті. Спілкування належить до загальногуманітарних категорій та органічно і активно використовується міждисциплінарно, зокрема в бібліотечній сфері. в комунікаційній теорії бібліотекознавства у монографії виокремлено за такими напрямками комунікації: наукові комунікації, професійні, електронні. Вирішенню завдання визначення місця бібліотек у системі наукової комунікації сприяли праці [55, 301, 333, 343], у яких проаналізовано початковий період впровадження теоретичних розробок системи наукової комунікації в практику бібліотек, їх спрямованість на перспективні тенденції розвитку науки. Спілкування в напрямі професійної комунікації фахівців набуває актуальності в умовах медіакультури, адже вона змінює моделі інформаційного обміну, пошуку, алгоритмів формування та використання інформаційних ресурсів. Електронні комунікації розширюють можливості споживачів, задовольняють професійні, освітні, культурні потреби. Комп'ютерно-опосередковане спілкування набуває дедалі більшого поширення в роботі бібліотек, особливо в довідковому обслуговуванні користувачів і має певні переваги. Спілкування потребує вдосконалення в такому виді бібліотечної діяльності як партнерство, про що свідчать дослідження [173, 183, 340].

Визначено історично-культурні періоди дослідження спілкування. Спілкування посідає одне із головних місць у соціально-функціональній діяльності бібліотеки відповідно до її соціальних завдань з початку існування: пройшло періоди зародження

(культурно-просвітницький характер), становлення (соціально-психологічний), розвитку, (соціально-ідеологічний) трансформації (комунікаційно-комунікативний).

У другому розділі розкрито трансформаційні процеси щодо функціонування бібліотеки як «бібліотечного соціального інституту» (BCI) – сталої форми соціальної системи. Трансформація спричинила зміну соціальних функцій бібліотеки, що вплинуло на реалізацію її місії, зокрема корисності, професіоналізації, пізнання, комунікації, впорядкування. Завдяки спілкуванню вирішуються основні професійні завдання, партнерські проекти, заплановані заходи тощо.

Зазначено, що на трансформацію функціонального спілкування впливатимуть пріоритети поставлених перед бібліотеками завдань відповідно до її типо-видових ознак (дитячі, освітні заклади, наукові установи, публічні). Необхідною умовою виконання бібліотеками їх соціального призначення є закономірність переходу від індивідуального рівня спілкування до колективного.

Автоматизація бібліотечних процесів безперечно вплинула на зміну функцій певних структурних підрозділів, їх видозміну, укрупнення, або, навпаки, роз'єднання. Як відомо, телекомунікації за допомогою комп'ютерних мереж заклали принципово новий пласт соціальної реальності, а, отже і спілкування. У цьому разі воно передбачає: наявність техніки, технології спілкування, інтернет-послуги, інтернет-залежність, знання загальних умов спілкування тощо. Виокремлені етапи організаційно-технологічних умов спілкування потребували б детальнішої характеристики. Адже нинішня ситуація свідчить, що організаційно-технологічні умови спілкування сприяють об'єднанню і координуванню діяльності всіх бібліотек.

У третьому розділі автор з'ясовує як чином нові технології сприяли організації

просторового середовища бібліотек. Нині до бібліотеки висувають все більше вимог, перш за все забезпечення приємної атмосфери та комфортності у доступі та використанні інформації. Залежно від виду спілкування, виокремлено: традиційне середовище спілкування; віртуальне середовище спілкування; медіа-модальне середовище спілкування.

У реалізації соціального призначення кожна бібліотека обирає найприйнятнішу модель комунікаційного середовища, у якому відбуваються процеси спілкування. Беручи до уваги склад аудиторії, бібліотекар обирає певний стиль викладу, манеру поведінки та спосіб подання інформації. Але найбільш ефективною теоретиками і практиками визнається діалогова форма спілкування. В залежності від рівнів спілкування прослідковується динаміка діалогу: діалогічний контакт; діалогічна комунікація; смисловий діалог; діалогічна мета комунікація.

Спілкування розвивається як складна, динамічна система і включає: умови, способи, мету, завдання, особливості суб'єктів, результат. Розглянуто систему спілкування у бібліотеці: від встановлення контакту до комунікації з точки зору теорії соціальної взаємодії і соціально-комунікаційної теорії. У бібліотекознавстві до цього часу це питання не порушувалося. Зазначається про методологічні можливості в розгляді історико-комунікаційних процесів формування спілкування як системи різних форм та методів передачі й обміну інформацією у внутрішніх та зовнішніх відносинах бібліотек.

У четвертому розділі зазначено про особливості та характеристики спілкування, що залежать від типо-видової структури бібліотек, вікових, валеологічних, гендерних ознак. Нині змінилися технологічна база, аудиторія користувачів, надання послуг, можливості спілкування.

Діяльність у бібліотеці здійснюється на основі певних організаційних, професійних, особистісних відносин, що передбачає новий рівень спілкування. Бібліотечне спілкування забезпечує всі елементи взаєморозуміння, відпрацьовані у процесі професійної комунікації. Це не стільки обмін значеннями, скільки обмін думками, які обов'язково мають забезпечити спільне позитивне рішення. Спілкування є основою встановлення рівноважних відносин між учасниками виробничих процесів у бібліотеці, досягнення загального професійного і колективного погля-

ду на виконання цілей бібліотечної діяльності.

Закономірно, що бібліотечне спілкування є початковим етапом взаємодії бібліотекаря і читача/користувача для здійснення інформаційного сервісу. Автор приділяє увагу виявленню особливостей спілкування в сервісній діяльності бібліотек. Сервіс у структурі бібліотечного обслуговування націлений на задоволення гармонічних потреб читача/користувача. Нині сервісне обслуговування набуває соціально-адресного характеру. Стверджується, що ефективність інформаційно-бібліотечних сервісних послуг залежить від професіоналізму фахівців бібліотечних закладів.

У п'ятому розділі зазначено, що останнім часом відбувається усвідомлення нової парадигми гуманізації інформаційних відносин, розвитку бібліотек не тільки як інформаційних посередників, але й центрів спілкування, що орієнтує на зміну свідомості бібліотекарів від носіїв технологій до особистісно-орієнтованих відносин. Удосконалення бібліотечного простору інформаційними технологіями не може замінити традиційних форм спілкування. Водночас вони доповнюються й розширюються в умовах інтеграції бібліотек до цифрового простору. Особливого значення набуває культура спілкування фахівців бібліотек, адже сама бібліотека належить до соціокультурного інституту.

Автор переконує, що проходження комунікативних практик спілкування в бібліотеках сприятиме підвищенню бібліотечного іміджу, значимості у сучасних складних умовах функціонування.

У монографії вказано на те, що спілкування в бібліотеці має тенденцію до розвитку за наступними напрямками: введення спілкування до спеціальних професійно-освітніх програм, опанування культури спілкування на різних рівнях організації бібліотечної діяльності, втілення в практиці бібліотечної діяльності різноманітних його форм, поліпшення технологічного оснащення спілкування у віртуальному просторі.

У своїй сукупності дослідження Н. Г. Грабар є новим і важливим внеском у розвиток наукової думки. Монографія принесе значну користь для практичної діяльності сучасних бібліотек і одночасно спонукає до подальшого теоретичного пізнання.

канд. іст. наук, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Харківської державної зооветеринарної академії Т. М. Приходько